

УДК 32:796/799 (4/9)

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ СПОРТУ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ЗМІН В ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

О. М. Кириленко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 64, 01601, Київ, Україна,
olesya.kirilenko@gmail.com*

У статті вивчено основні прояви та проблеми процесу трансформацій спорту в Україні, який проявляється в його інституціональному дрейфі від командно-адміністративної, соціалістичної до змішаної державно-ліберальної, постсоціалістичної моделі його розвитку.

Ключові слова: соціальний інститут спорту, інституціональні моделі розвитку спорту, інституціональні трансформації спорту.

Спорт як інститут сучасного суспільства динамічно розвивався упродовж ХХ століття. З самого початку свого інституціонального становлення на рубежі ХІХ–ХХ ст. спорт почав проявляти свій інтернаціональний потенціал через взаємозв'язок національного та міжнародного рівнів свого розвитку. У 50–60-ті роки розпочався етап глобального його розвитку. Сучасний спорт вищих досягнень має риси глобальної культури та глобальної організованої системи.

В Україні, як і в інших постсоціалістичних країнах, зміни у функціонуванні інституту спорту відбуваються у процесі макросоціальних постсоціалістичних трансформацій, які визначаються найперше, як лібералізація, плюралізація та децентралізація. На першому етапі розбудови незалежності в 90-ті роки цей процес супроводжувався значними матеріально-фінансовими та кадровими втратами у сфері спорту та фізичного виховання. Це призвело до значного скорочення кількості дітей, молоді та дорослих, залучених до спортивних занять та стало одним із факторів зниження показників здоров'я населення [1, с. 128–130; 2]. Упродовж останнього десятиліття статистичні і соціологічні дані щодо кадрового, матеріально-технічного та фінансового забезпечення спорту та показників спортивної активності в Україні вказують на прояви виходу з кризи, його адаптації до нових умов, появу нових позитивних тенденцій у розвитку спортивної сфери [3, 4]. Це відбувається на фоні відновлення попередніх та появи нових протиріч розвитку спорту, пов'язаних не тільки з труднощами перехідного періоду, а й з протиріччями у розвитку спорту наднаціонального – глобального рівня [5].

Осмислення процесів соціальних трансформацій, які переживають постсоціалістичні країни, їх вплив на розвиток світової системи перебуває в колі наукових інтересів соціологів, економістів, політологів. Проблеми сучасних змін у функціонуванні та розвит-

ку спорту досліджуються в роботах Е.Даннінга, Дж.Магуайра, С.Джексона, С.Гіуаліотті, Б.Каррінгтона, Д.Ейтзена, А.Янакіса, М.Мельник, Дж.Хебермана, В.Холіхана, Г.Пілза, Г.Слека, Н.Ейчберга, Х.Ленські, Д.Андреуса, П.Лаучсена, К.Хейнемана, С.Гуськова, В.Столярова, Л.Матвєєва, В.Платонова, Ю.Мічуди, М.Олійника, І.Мідрика, М.Дутчака, Г.Апанасенко. Проблемам розвитку інституту спорту в умовах постсоціалістичних трансформацій присвячені роботи таких українських соціологів спорту як В.Лукашук, О.Васильченко, Л.Люта, О.Кириленко.

Становлення інституціональних основ спорту пов'язане насамперед з біовітальними та соціальними потребами людей та суспільства – в руховій активності, фізичній підготовленості до різних видів діяльності, в тому числі воєнних та виробничих. Розвиток фізичних якостей, рухових навичок став важливим елементом соціалізації дітей і молоді. Фізичні дані та можливості людей завжди були та залишаються ресурсом виживання, демонстрації індивідуальних і групових переваг, а також боротьби за поліпшення своїх статусних позицій у системі соціальної ієрархії.

Поліпшення здоров'я та самопочуття засобами спортивних занять робить спорт тією сферою, в якій може практично знаходити свою реалізацію пріоритетна цінність сучасного суспільства – збереження здоров'я. Однак, *максималізація ролі високих спортивних результатів*, участі та перемог у змаганнях, встановлення рекордів сформували серйозне протиріччя між професійним та оздоровчим напрямками спорту. Це протиріччя знаходиться в полі наукового осмислення та наукової критики, стимулює пошук шляхів його розв'язання [6, 7, 8, 9, 10].

Інституціональний аналіз розвитку сучасного спорту дає змогу зробити висновок про те, він є новітнім – “*молодим*” *соціальним інститутом*, в порівнянні з такими базовими інститутами суспільства як сім'я, релігія, держава, виробництво, власність, торгівля, освіта. По своїй ролі в системі суспільного виробництва спорт є *комплементарним інститутом*, що не заважає йому активно розширювати свій соціокультурний простір, посилювати вплив на різні сфери соціального життя та поглиблювати взаємодію з базовими інститутами суспільства.

На думку низки соціологів, *процес становлення спорту як соціального інституту завершився у 30-ті роки ХХ століття* [11, 12]. Цей процес розпочався в другій половині 19 ст. у найбільш розвинених країн Європи, Америки, Азії та Океанії. В процесі інституціонального становлення спорту важливу роль відіграли спортивні організації (клуби, товариства, федерації, ліги, асоціації) та навчальні заклади. Під впливом їх діяльності формувались та вдосконалювались: система спортивного виховання дітей і молоді; більшість видів сучасного спорту; правила проведення змагань; національні та міжнародні спортивні організації, в тому числі, спортивні федерації [13, с. 208–210]. Важливою особливістю розвитку спорту в цей період було те, що *формування інституціональних моделей спорту* визначалося політичними та економічними особливостями розвитку країн – приналежністю держави до однієї зі світових систем – капіталістичної або соціалістичної [14]. Зазначимо, що одним із варіантів організації спорту стала тоталітарна модель у Німеччині в період фашизму [15]. Тоталітарні риси мала і радянська система спорту в сталінський період [16]. Це проявлялось через максимальну роль держави та армії в розвитку фізичного виховання та спорту.

На розвиток сучасного спорту впливають дві групи соціальних факторів: соціального та глобального характеру. Частина тенденцій в розвитку сучасного спорту є проявом *змін загальносоціального спрямування* – ці зміни властиві всім інститутам і суспільству загалом. До таких тенденцій розвитку спорту можна віднести:

- зростання культурного різноманіття, прискорення темпів нагромадження культурних цінностей;
- посилення інтеграції в сфері спорту (від локального, національного до міжнародного, глобального рівнів);
- зростання професіоналізму, спеціалізації;
- посилення диференціації, розвиток спортивної стратифікації;
- зростання ризиків;
- фемінізація, гендерні трансформації.

Інша група тенденцій розвитку спорту є результатом *міжінституціональної взаємодії та конвергенції* спорту з іншими сферами життя та інститутами суспільства. Ці тенденції розвитку спорту демонструють розвиток, появу нових форм міжінституціональної інтеграції та проявляються як:

- індустріалізація; технологізація;
- комерціалізація, маркетизація, конс'юмеризація;
- інформатизація, медіатизація, комп'ютеризація, віртуалізація;
- естетизація, візуалізація, зростання видовищності;
- медикалізація та фармакологізація;
- сайєнтифікація, зростання інновацій,
- бюрократизація, політизація;
- ідеологізація, героїзація.

Аналіз основних тенденцій розвитку сучасного світового спорту дає змогу зробити висновок про те, що домінуючими його трендами, незалежно від країни, виступають процеси *професіоналізації, комерціалізації, сайєнтифікації, медикалізації, маркетизації, інформатизації, медіатизації та глобалізації*. Це стосується і розвитку спорту в сучасній Україні.

У другій половині ХХ ст. спорт активно розвивався у всіх країнах світу, а міжнародний спортивний рух набув ознак глобального явища [17]. Олімпійські ігри та чемпіонати світу на прикладі футболу стали за своєю популярністю подіями всесвітнього масштабу. В такому аспекті міжнародний спорт став представляти один з факторів глобальної інтеграції, а його організаційні структури почали виконувати функції інституціональних суб'єктів глобального управління [18]. За таких умов розширився міжнародний обмін досвідом у сфері організації спорту, що відповідно стимулює процес уніфікації його інституціональних основ.

Порівняльний та узагальнюючий аналіз розвитку спорту в сучасних країнах світу дає змогу виокремити *чотири основні інституціональні моделі* його функціонування: ліберальну, державно-адміністративну та дві форми змішаного, плюралістичного типу – ліберально-державну та державно-ліберальну (див. рис. 1). Основним критерієм для такої типології виступає роль та співвідношення в управлінні спортом, його фінансуванні *двох секторів – приватно-комерційного та державно-бюджетного*.

При домінуванні першого інституціональна модель спорту має ліберальний характер, при визначній ролі державного – командно-адміністративний (державний) характер. Змішані, плюралістичні (інтегровані) моделі організації спорту виступають результатом його інституціонального дрейфу в бік *конвергованої форми*, в яких функціонування державного та комерційного секторів збалансовані між собою, при цьому, значну роль відіграють громадські спортивні організації – комітети, асоціації федерації, ліги товариства. Кожна країна має свій специфічний шлях розвитку інституціональної моделі спорту, унаслідок якого сформувались відносини між трьома основними секторами управління спортом – державними, комерційними та громадськими, спортивними організаціями. В їхньому розвитку спостерігається рух до інтеграції та узгодження інтересів. Отже, конвергована чи змішана, або плюралістична модель спорту – це трьохсекторна модель.

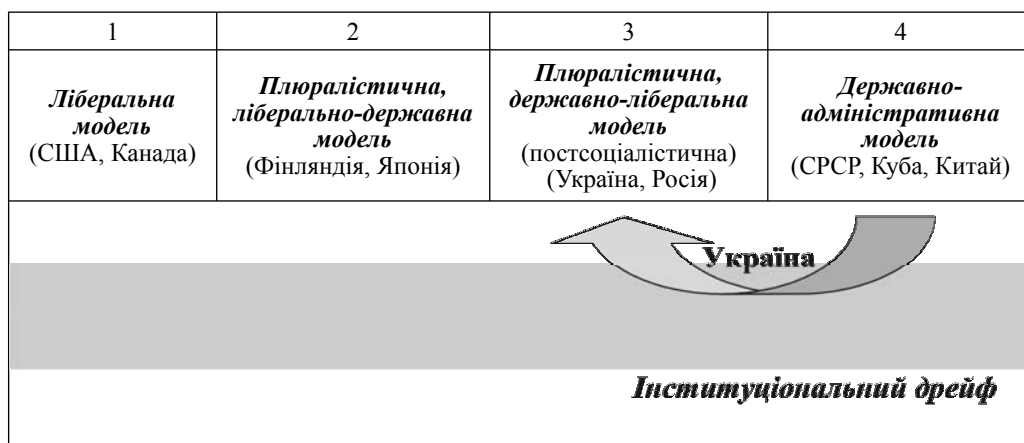

Рис.1. Інституціональні моделі національних систем спорту

У такому аспекті сучасний процес трансформації державно-адміністративної моделі українського спорту проявляється як перехід до плюралістичної, інтегрованої (змішаної) – *державно-ліберальної моделі розвитку* (рис.1). Треба зазначити, що роль держави в такій моделі розвитку спорту залишається досить значною у процесі його організації та фінансування. Певною мірою це залишається перевагою для розвитку спорту в перехідних умовах, особливо для великого спорту (в тому числі, олімпійського), дитячо-юнацького спорту та системи спортивного виховання у навчальних закладах.

Отже, перехід від державної до змішаної моделі організації та фінансування спорту в пострадянських країнах відбиває загальний вектор ліберальних трансформацій, що торкнулися всіх інститутів суспільства [19]. Змішана, плюралістична *трьохсекторна модель організації спорту, що поєднує діяльність державних, комерційних та громадських організацій*, представляє найбільш оптимальний варіант взаємодії та інтеграції різних інститутів та організацій в соціокультурному просторі спорту, дає змогу підтримувати розвиток усіх його рівнів та напрямів.

Після розпаду СРСР зміни у сфері спорту різних пострадянських країн відрізнялись за темпами та наслідками її лібералізації і децентралізації. Однак, процес становлення національних систем організації та управління спортом в цих країнах мав такі спільні риси:

- формування національних органів державного управління, спортивних федерацій, олімпійських комітетів;
- створення національної нормативно-правової бази розвитку спорту;
- формування та реалізація національних програм державної політики у сфері спорту;
- диверсифікація джерел фінансування спорту при збільшенні долі приватних (колективних та індивідуальних) джерел;
- формування та розвиток комерційних спортивних організацій, комерційного сектору спортивного ринку товарів і послуг.

Аналіз різних проявів інституціональних трансформацій спорту в постсоціалістичний період можна представити як процес, що *включає чотири основних механізми-тренди його розвитку*:

- 1) реінституалізація (інституціональна реставрація);
- 2) деінституалізація (деконструкція) невідповідних форм діяльності та організації;
- 3) інституалізація нових форм діяльності та організації відносин, (може мати дві форми – інституціональної трансплантації або інституціональної диференціації/дивергенції);
- 4) інституціональна конвергенція – процес синтезу, об'єднання різних внутрішньо інституціональних та міжінституціональних форм організації.

У табл. 1 наведені приклади проявів цих чотирьох векторів змін у сфері спорту, які представляють разом і процес, і результати його інституціонального розвитку в пострадянський період. Отже, розвиток українського спорту в сучасних умовах відбувається як шляхом використання принципів та форм організації попереднього радянського періоду (їх відновлення в нових соціально-економічних, політичних, ідеологічних, інформаційних умовах), так і на основі поширення нових форм спортивних відносин.

Реінституалізацію попередніх форм організації спорту можна пояснити з точки зору існування значної *інерції* в розвитку спорту як інституту. В іншій стороні, ці форми зберігаються в нових умовах в силу їх оптимальності та ефективності. Використання єдиної спортивної класифікації, прийнятої в СРСР у 30-ті роки, може бути оцінено неоднозначно, оскільки система спортивних розрядів та звань виступає основою організації та відбору у дитячо-юнацькому, резервному та професійному спорті та є нормуючим принципом розвитку спортивної кар'єри спортсменів. Проблема полягає в тому, що ця система орієнтує тренерів та спортсменів найперше на досягнення результатів та відкидає зазвичай таку роль спорту як фізичний розвиток для покращення здоров'я. Таким чином, ця система тісно пов'язана з процесами професіоналізації спорту, а це призводить дуже часто до *специфічної експлуатації юних спортсменів*. У західних країнах державної системи спортивної класифікації не існує, а статус спортсмена у спортивній ієрархії визначається не спортивними розрядами та званнями, а титулами учасника, члена збірної команди, фіналіста, переможця спортивних змагань різного рівня престижності (які включені в єдину спортивну класифікацію). Однак, ці відмінності не змінюють сутність

та проблеми спорту вищих досягнень, що існують незалежно від інституціональної специфіки соціального контролю по відношенню до кар'єри спортсменів.

Таблиця 1

Прояви інституціональних трансформацій спорту в Україні

<i>Форми інституціональних трансформацій спорту</i>	<i>Приклад прояву</i>
реінституалізація	<ul style="list-style-type: none"> ➤ використання норм радянської спортивної класифікації в системі спортивних розрядів та звань у формі єдиної спортивної класифікації України ➤ відновлення на національній основі системи державного управління в сфері спорту та частини спортивних громадських організацій (Спартак, Динамо, Україна, Колос) ➤ створення національних збірних спортивних команд та використання радянської системи відбору та підготовки спортсменів високого класу ➤ збереження мережі державних спортивних навчальних закладів ДЮСШ, шкіл вищої спортивної майстерності, спортивних інтернатів, дитячих та підліткових спортивних клубів ➤ проведення лотерей “Спортпрогноз”, “Спорт-ліга”.
де інституалізація (повна або часткова)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ відміна комплексу “ГПО”; ➤ призупинення роботи більшості спортивних колективів на виробництві (руйнування виробничого спорту); ➤ призупинення діяльності частини спортивних товариств ➤ передання спортивних споруд іншим організаціям для неспортивного використання ➤ зменшення долі державного бюджетного фінансування спорту
інституалізація	<ul style="list-style-type: none"> ➤ поширення нових видів спорту та спортивно-рухової активності (фітнес-культури, йога, пілатес) ➤ розвиток мережі комерційних спортивних організацій, зокрема, спортивних клубів, фітнес-центрів (на основі платних послуг). ➤ розвиток спонсорства у сфері проведення спортивних заходів та підготовки спортсменів / спортивних команд ➤ становлення та розвиток спортивного права ➤ поширення договірних відносин між спортсменами, тренерами та спортивними організаціями ➤ розвиток букмекерських спортивних організацій (контор) ➤ створення національної мережі центрів фізичної культури та спорту інвалідів “Інваспорт” ➤ створення національної мережі центрів “Спорт для всіх” ➤ створення національних спортивних телевізійних каналів
конвергенція	<ul style="list-style-type: none"> ➤ введення оплати за тренування в державних спортивних школах, центрах, клубах, а також за участь у спортивних змаганнях ➤ створення змішаних державно-комерційних спортивних організацій ➤ поширення інтегрованої (змішаної) системи джерел фінансування та матеріального забезпечення спортивних організацій, спортивних команд та спортсменів, проведення спортивних заходів тощо.

Деінституалізація системи “ГПО” може бути оцінена як відмова від застарілої, невідповідної новій ситуації форма заохочення до спортивних занять та механізм соціального контролю в сфері масового спорту. Щодо практично повної деконструкції виробничого спорту за умов руйнування промисловості (особливо великої), то цей процес можна оцінити як значну втрату, оскільки виробничі фізкультурно-спортивні колективи відігравали важливу роль у залученні дорослих працюючих людей до спортивних занять та активного відпочинку. В розвинених країнах зараз посилюється увага до розвитку оздоровчого спорту та фізичної рекреації на виробництві, як елементу соціальних програм сучасних підприємств та фактора підвищення організаційної ефективності [20, р. 39–40].

Необхідно зауважити, що спорт на рівні вищих досягнень за умов професіоналізації, комерціалізації та зростання видовищності все більше набуває рис специфічного сегменту сучасного шоу-бізнесу [21]. При цьому, інституціональні ресурси розподіляються у сфері спорту за принципом “цент-периферія”, де великий спорт концентрує у своєму просторі домінуючу частину цих ресурсів, а оздоровчий, рекреативний спорт розвивається за остаточним принципом і представляє інституціональну периферійну зону. Такий принцип інституціональної стратифікації проявляється на всіх рівнях спортивної організації – від локального до глобального масштабу.

Інституалізація нових форм організації у сфері спорту, насамперед комерційних, також може бути оцінена як суперечливий процес, який в Україні призводить до позитивних і негативних наслідків. Професійний спорт як спорт вищих досягнень за умов комерціалізації отримує більше дивідендів порівняно з масовим, оздоровчо-рекреативним спортом, оскільки має значну підтримку з боку політичних та економічних інститутів. Показниками розвитку національного спорту на рівні вищих досягнень, виступають позиції спортсменів та спортивних команд на міжнародній спортивній арені. Українські національні команди на літніх Олімпійських іграх (Пекін, 2008 р.) в загальному заліку медалей вибороли 11-те місце, на Параолімпійських літніх (Пекін, 2008 р.) – 4 місце, та перших Юнацьких (Сінгапур, 2010 р.) Олімпійських іграх – 4 місце [22].

У 2010 році Україна мала близько 145 національних збірних команд з різних видів спорту, що представляють країну на світовій спортивній арені (42 збірні з олімпійських літніх видів спорту, 79 – з не олімпійських видів спорту, 13 – зимових видів спорту) [23]. Все це підтверджує висновок про те, що в Україні професійний спорт утримує високі позиції, що у визначальній мірі є результатом розвитку радянської системи підготовки спортсменів високого класу, використання її досвіду в пострадянський період (прояв ре інституалізації попередньої системи).

У спортивній політиці радянського періоду розвиток масового спорту мав велике значення. У сучасній Україні, на жаль, він підтримується здебільшого декларативно, ніж практично. Тому рівень залучення населення до регулярних оздоровчих спортивних занять залишається недостатнім. В Україні показник залучення населення до регулярних спортивних занять складає 13–15 %, що в 2–3 рази менше, ніж у розвинених країнах [3; 24].

Платний принцип організації спортивних занять та надання спортивних послуг виступають економічним бар’єром у залученні значної частини дітей та дорослих

людей до спорту. Тобто, несприятливим соціально-економічним фоном для спортивної активності є низький рівень життя значної частини населення України [3, с.43]. Велике значення поряд із цим має зниження ефективності системи фізичного виховання та обмеженість пропаганди (соціальна реклама) оздоровчого спорту та здорового способу життя [3, с.43]. Загалом, процес комерціалізації спорту посилює нерівність у доступі населення до спортивних занять за рахунок платної форми спортивних занять, однак, створює умови для розвитку спортивного бізнесу як перспективного сектору виробництва товарів та послуг, торгівлі (що означає збільшення зайнятості). Держава за таких умов зменшує свою фінансову та організаційну відповідальність у сфері забезпечення умов для розвитку масового спорту. Це суперечить положенням Закону України Про фізичну культуру і спорт (1993 р., нова ред. 2010 р.), в якому державою задеклароване право громадян на заняття спортом [25].

Інституалізація спортивного телебачення – спортивних каналів в Україні, на жаль, вказує на поглиблення протиріччя між професійним та оздоровчим спортом. Контент-аналіз програм українських, російських та європейських спортивних телеканалів засвідчує, що їх ефір повністю заповнений показом спортивних змагань національного та міжнародного рівнів або іншими передачами, присвяченими спорту вищих досягнень. Телевізійні передачі про оздоровчі спортивні заняття існують, однак їх мало і вони, як правило, пропонуються неспортивними каналами або каналами супутникового телебачення (доступними для невеликої аудиторії). Складається враження, що пропаганда здорового способу життя в Україні залишається чистою декларацією. Крім того, склалася парадоксальна ситуація, коли реклама слабоалкогольних напоїв підтримується відомими спортсменами (братами Кличко, А.Шевченко), або така реклама супроводжує спортивні матчі (“Футбол без пива – не футбол”). Виробники алкоголю виступають спонсорами спортивних змагань, їх телевізійної трансляції (приклад: компанія “NEMIROFF” виступає спонсором змагань з боксу та ін.).

Конвергенція у розвитку спортивних відносин може розглядатись як форма інтеграції старих та нових, власних національних та запозичених у інших країн форм організації та фінансування спорту. Конвергенція може розглядатись також як процес адаптації, сформованої в радянський період інституціональної моделі до нових соціальних умов розвитку. Наприклад, Національний Олімпійський комітет України офіційно співпрацює з комерційними організаціями, які виступають спонсорами діяльності комітету, підготовки та участі в Олімпійських іграх національних команд, участі України в міжнародній естафеті олімпійського вогню та інших заходів [22].

Можна зробити висновок про те, що подальший розвиток інституту спорту в різних країнах, має розвиватись за сценарієм не тільки ціннісного, а й структурно-організаційного розмежування професійного та оздоровчо-рекреативного спорту [9, 26]. Ідеологічною платформою такого процесу виступає необхідність та важливість здоров'я збереження. Оскільки підтримка гарного здоров'я виступає одним з елементів якості життя людини в сучасних умовах, то громадська підтримка оздоровчого напрямку спорту буде посилюватись. Отже, *інституціональний конфлікт між професійним та оздоровчим напрямками спорту*, що сформувався в останні десятиліття, може бути вирішений шляхом зміни інституціонального дизайну спорту. В такому сенсі, оздоровчий

спорт має всі шанси для організаційної інтеграції (конвергенції) з іншими сферами по збереженню здоров'я. Бурхливий розвиток за останні роки індустрії здоров'я, яка отримала назву “велнес” (від частин англ. слів – здоров'я та благополуччя), може бути одним із підтверджень перспективи інституціональної автономізації професійного та оздоровчого спорту вже у найближчий час [27,28]. У цьому процесі професійний спорт буде продовжувати свій інституціональний дрейф у сферу сучасного шоу-бізнесу національного та глобального масштабу.

Велике значення для розвитку та посилення ролі оздоровчо-рекреативного спорту мають ЗМІ, сфери науки та освіти. Пропаганда разом з широкою рекламою здорового способу життя має стати пріоритетом в діяльності управлінських спортивних структур та спортивних ЗМІ. Наукова критика ситуації в сучасному спорті та якісне посилення валеологічної освіти дітей та молоді мають створити інформаційні, соціально-психологічні, мотиваційні передумови для формування стійкого практичного інтересу населення до оздоровлення засобами регулярних спортивних занять.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Хіль С. М. Історія фізичної культури / С. М. Хіль, О. М. Худорлій, Г. В. Малка . – К., 2003. – 158 с.
2. Міжгалузева комплексна програма “Здоров'я нації” на 2002–2011 роки [Електронний ресурс]: – Офіц. сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до джерела: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=5&nreg=14-2002-%EF>
3. Звіт з фізичної культури і спорту за 2008 рік [Електронний ресурс]: – Офіційний сайт Міністерства у справах сім'ї, молоді і спорту України. – Режим доступу до джерела: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art_id=103148&cat_id=91814
4. Звіт за результатами соціологічного дослідження на тему: “Моніторинг рівня залучення населення до спорту для всіх”. – Режим доступу: <http://www.sportforall.gov.ua/articles.php?archive=0&cat=29>
5. Апанасенко Г. Л. Олимпийский спорт: расцвет или кризис? [Электронный ресурс]: медицинская газета “Здоровье Украины” / Г. Л. Апанасенко . – 2008. – Июнь. – № 73. – Режим доступу: <http://health-ua.com/articles/241.html>
6. Матвеев Л. П. Спорт для всех и спорт не для всех /Л.П. Матвеев // Спорт для Всех. – 1999. – № 1–2. – С. 15–18.
7. Мильштейн О. Теорема о пирамидах: спорт “большой” или “маленький”? / О. Мильштейн // Спорт для всех. – 1997. – № 2. – С. 11–14.
8. Ким В. В. О разделении спорта и оздоровительной физической культуры / В. В. Ким, М. М. Латыпов, Н. А. Линькова, Г. С.Хам // Теория и практика физ. культуры. – 2001. – № 3. – С. 17–21.
9. Пилоян Р. А. Модель раздельного управления спортом для всех и спортом высших результатов / Р. А. Пилоян // Теория и практика физической культуры. – 1999. – №12. – С. 39–42.
10. Хоточкин В. А. От “спорта для всех” к “спорту для каждого” / В.А. Хоточкин // Спорт для всех. – 2000. – № 3. – С. 4–7.
11. Лубышева Л. И. Социология физической культуры и спорта [Текст]: учеб. пособие / Л. И. Лубышева. – М.: Издательский центр “Академия”, 2001. – 240 с.
12. Паначев В. Д. Спорт в системе физической культуры общества: институциональный

- підход: дис. ... доктора соціол. наук : 22.00.04. / Валерій Дмитрієвич. – Екатеринбург, 2008. – 341 с.
13. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта [Текст] / Л. Кун. – М.: Изд-во Радуга, 1982. – 400 с.
 14. История физической культуры и спорта / Под ред. В.В. Столбова. – М.: ФиС, 1975. – 360 с.
 15. Krüger A. Nazi Olympics: sport, politics and appeasement in the 1930s. [Text] / A. Krüger, W. Murray. – University of Illinois Press, 2003. – 260 p.
 16. Riordan J. Sport, politics, and communism [Text] / J. Riordan. – Manchester University Press ND, 1991 – 169 p.
 17. Giulianotti R. Globalization and sport [Text] / R. Giulianotti, R. Robertson. – Blackwell Publishing, 2007. – 144 p.
 18. Allison L. The global politics of sport: the role of global institutions in sport [Text] / L.Allison. – Routledge, 2005. – 194 p.
 19. Куценко О. Д. Фазы и пути системных трансформаций: подоби́я и различия в бывших странах государственного социализма // Посткоммунистические трансформации: векторы, направления, содержание / О. Д. Куценко. – Х., 2004. – С. 11–82.
 20. Chenoweth D. Worksite health promotion. [Text] / D. Chenoweth. – Human Kinetics, 2007. – 179 p.
 21. Козлова В. С. Спорт как социально-зрелищная сфера: формирование, функционирование, управление: дис. ... доктора социол. наук : 22.00.08, 22.00.06. / Вита Святославовна Козлова. – Орел, 2005. – 365 с.
 22. Національний Олімпійський Комітет України – Офіційний сайт. – Режим доступу до джерела: <http://www.noc-ukr.org/ua>
 23. Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту. – Офіційний сайт. – Спорт / Збірні команди. – Режим доступу до джерела: Мережа центрів “Спорт для всіх” в Україні /
 24. ISSP 2007 – Leisure Time and Sports . The International Social Survey Programme (ISSP) [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.jdsurvey.net/jds/jdsurveyAnalysis.jsp?ES_COL=127&Idioma=I&SeccionCol=05&ESID=502
 25. Закон України “Про фізичну культуру і спорт” від 24.12.1993 № 3808-XII [Електронний ресурс]: – Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до джерела: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12%20>.
 26. Апанасенко Г. Л. Збереження і зміцнення здоров'я населення: стратегія і тактика // Менеджмент охорони здоров'я. Тези науково–практичної конференції (Національний університет “Києво-Могилянська академія”, 13–14 лютого 2004 р.). – К., 2004. – С. 6–7.
 27. Greenberg J. Physical fitness and wellness: changing the way you look, feel, and perform [Text] / J. Greenberg – Human Kinetics, 2004. – 509 p.
 28. WELLNESS в массы... или изучаем философию нового времени [Электронный ресурс] // Маркетинг журнал 4p.ru. – Режим доступа до джерела: http://www.4p.ru/main/theory/17352/?sphrase_id=71654

**INSTITUTIONAL MODEL OF SPORTS IN UKRAINE:
THE MAIN VECTORS OF CHANGES IN THE POST-SOVIET PERIOD****O. Kirilenko**

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Volodymyrs'ka str. 60, Kyiv, 01033, Ukraine,
olesya.kirilenko@gmail.com*

The paper examined the main manifestations of the process of transformation of sport in Ukraine, which is manifested in the institutional drift from the Soviet, socialist to a mixed public-liberal, post-socialist model of development.

Key words: social institution of sport, the institutional model of sport development, institutional transformation of sport.

**ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ СПОРТА
В УКРАИНЕ: ОСНОВНЫЕ ВЕКТОРЫ ИЗМЕНЕНИЙ В
ПОСТСОВЕТСКИЙ ПЕРИОД****О. Н. Кириленко**

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка,
ул. Владимирская, 64, 01601, Киев, Украина,
olesya.kirilenko@gmail.com*

В статье изучаются основные проявления процесса трансформаций спорта в Украине, который проявляется в институциональном дрейфе от командно-административной, социалистической к смешанной государственно-либеральной, постсоциалистической модели его развития.

Ключевые слова: социальный институт спорта, институциональные модели развития спорта, институциональные трансформации спорта.

Стаття надійшла до редколегії 22.05.2011

Прийнята до друку 26.06.2011